

Παγκόσμιος Οίκονομία

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1937-1938

Ι. Ἡ γενικὴ οἰκονομικὴ ἐξέλιξις.

Εἰς τὴν ἐπισκόπησιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τοῦ κόσμου κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διεγράφησαν αἱ ἐκδηλώσεις τῆς οἰκονομικῆς ἀναρρώσεως, ἥτις ἐσημειώθη εἰς τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν Κρατῶν¹. Ἡ γενικὴ τάσις τῆς παραγωγῆς, τῶν τιμῶν, τῶν μισθῶν καὶ τῆς ἀπασχολήσεως ἦτο ὑψωτικὴ· τὰ μετὰ τὴν κρίσιν ληφθέντα περιοριστικὰ μέτρα ἐφαίνοντο χαλαρούμενα· ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ τῶν Κρατῶν ὑφίστατο τὸν εὐμενῆ ἀντίκτυπον τῆς ἀνόδου τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος· προεικάζετο δέ, ὑπὸ ὠρισμένων ὁρῶν, καὶ ἡ ἔτι περαιτέρω βελτίωσις τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς καταστάσεως.

Τὸ ἀκρότατον σημεῖον τῆς ἀνόδου συμπίπτει πρὸς τὸ δεύτερον τρίμηνον τοῦ 1937. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἡ στάθμη τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς δραστηριότητος εἶχεν ἐπανέλθει εἰς τὰ ὅρια τοῦ 1929 παρὰ τὰ ὑφιστάμενα σοβαρὰ προσκόμματα, ὥς οἱ πόλεμοι τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἑλβετίας καὶ ἡ ἀβεβαιότης, ἦν προκαλοῦν αἱ πολεμικαὶ παρασκευαί. Καίτοι τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 1937 ἐνεφάνισε σαφῆ σημεῖα ὑποστολῆς τῆς δραστηριότητος, οἱ δείκται τοῦ ἔτους τούτου ἐπλησίασαν ἢ καὶ ὑπερέβησαν τὰς βάσεις τοῦ 1929. Οὕτω, ἡ παγκόσμιος βιομηχανικὴ παραγωγή ὑπερέβη κατὰ 9 % τὴν τοῦ 1929, ὁ δὲ δείκτης τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου ὑπελείφθη αὐτοῦ μόνον κατὰ 2,4 %. Αἱ εἰσαγωγαὶ καὶ ἐξαγωγαὶ ἠυξήθησαν εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ Κράτη καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ ὅποια ἀκολουθοῦν τὴν πολιτικὴν τῆς αὐταρκειᾶς. Πράγματι δέ, ἐντὸς ἐνὸς ἔτους (1936 μέχρι 1937) αἱ εἰσαγωγαὶ τῆς μὲν Ἰταλίας ἠυξήθησαν κατὰ 30 %, τῆς δὲ Γερμανίας ἐδιπλασιάσθησαν.

Ὁ κύριος συντελεστὴς τῆς οἰκονομικῆς ἀνόδου ὑπῆρξαν οἱ ἐξοπλισμοί. Εἶναι, ἀναμφιβόλως, ἀδύνατος ἡ ἀκριβὴς ἐκτίμησις τῆς συμβολῆς τῶν ἐξοπλισμῶν εἰς τὴν ἔντασιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ δὴ τῆς βιομηχανικῆς. Πάντως, θεωρεῖται ὅτι τὰ κατὰ τὸ 1937 δαπανηθέντα διὰ τοὺς ἐξοπλισμοὺς ποσὰ ὑπερβαίνουν τὰ 11 % τῆς ἀξίας τῆς παγκοσμίου βιομηχανικῆς παραγωγῆς, εἰς ὃ ποσοστὸν εἶχεν ὑπολογίσει τὰς δαπάνας τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας διὰ τὸ 1936 τὸ Institut für Konjunkturforschung. Παρὰ τὴν

¹ Βλέπε: Σ. Ἀγαπητίδης: Ἡ παγκόσμιος οἰκονομικὴ δραστηριότης (Ἐπιθεώρησις Κοινων. καὶ Δημοσίας Οἰκονομικῆς 1937 τευχ. Γ').

σημαντικὴν ὁμῶς συμβολὴν τῶν ἐξοπλισμῶν εἰς τὴν σχετικὴν οἰκονομικὴν εὐεξίαν, οὗτοι προκαλοῦν ἀνησυχίας οἰκονομικῆς φύσεως, ὅχι μόνον διότι δημιουργοῦν τεχνητὴν καὶ πρόσκαιρον ἄνοδον ἀλλὰ καὶ διότι κακῶς ἐπιδροῦν ἐπὶ τῆς στάθμης τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ αἱ πολεμικαὶ βιομηχανίαι ἀπορροφοῦν κεφάλαια ἀπὸ ἄλλας παραγωγικὰς τοποθετήσεις διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦσιν εἰς τὴν παραγωγὴν μὴ καταναλωσίμων ἀγαθῶν. Τοῦτο δέ, εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, ὅποτε αἱ συντελεσθεῖσαι τεχνικαὶ πρόοδοι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνυψώσουν αἰσθητῶς τὴν στάθμην τοῦ βίου. Τὸν ἀντίκτυπον αὐτὸν τῶν ἐξοπλισμῶν καθιστᾷ πλέον ἔκδηλον ἡ πολιτικὴ τῆς αὐταρκειᾶς, ἥτις μετ' ἐκείνων συντελεῖ εἰς τὴν μὴ φυσιολογικὴν ἀκρίθειαν τῆς ζωῆς. Μόνον ἡ παραγωγικὴ τοποθέτησις τῶν διαθεσίμων κεφαλαίων ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν διεύρυνσιν τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων δύνανται νὰ προκαλέσουν εὐμενῇ ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς στάθμης καὶ τοῦ κόστους τῆς ζωῆς.

Δυστυχῶς, τὸ ἀνεγειρόμενον οἰκοδόμημα τῆς εὐημερίας ἐνεφάνισεν ἔνωρις ρωγμὰς παρὰ τὴν βάσιν τῶν θεμελίων του. Ἦδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ὁ διευθυντὴς τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας παρετήρει εἰς τὴν ἔκθεσίν του, ὅτι ἡ προϊοῦσα ὕψωσις τῶν τιμῶν ἐφαίνετο ὡς μὴ φυσιολογικὴ καὶ ὡς προκαλοῦσα ἀνησυχίας. Ἡ πρόβλεψις αὕτη δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπαληθεύσῃ. Οἱ ἀγορασταὶ τῶν πρώτων ὑλῶν ὑπερεκτιμήσαντες τὰς ἀνάγκας τῆς βιομηχανίας καὶ ἐνεργήσαντες κερδοσκοπικὰς προαγοράς εἰς εὐρείαν ἔκτασιν προέκάλεσαν τεχνητὴν ὕψωσιν τῶν τιμῶν καὶ μετ' οὐ πολὺ στασιμότητα τῆς δραστηριότητος. Μεταξὺ τοῦ χειμῶνος τοῦ 1936 καὶ τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1937 αἱ τιμαὶ τῶν πρώτων ὑλῶν ηὐξήθησαν εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας καὶ τὴν Ἀγγλίαν κατὰ 40 % κατὰ μέσον ὅρον. Εἰδικῶς αἱ τιμαὶ ὠρισμένων ὑλῶν ἔφθασαν εἰς ἐξωφρενικὰ ὕψη (μόλυβδος + 63 %, καουτσούκ + 72 % καὶ κασσίτερος + 140 %).

Ἡ ἄνοδος τῶν τιμῶν ἐνεθάρρυνε τοὺς βιομηχάνους, οἵτινες ηὕξησαν ὑπερμέτρως τὴν παραγωγὴν των. Ἀποτέλεσμα τούτου ὑπῆρξεν ἡ αὔξεις τῶν ἀποθεμάτων, τὰ ὅποια κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1937 εἶχον σημαντικῶς μειωθῇ. Ὁ σχετικῶς δείκτης, ὅστις εἶχε κατέλθει κατὰ τὸ 2ον τρίμηνον τοῦ 1937 εἰς 80, ἀνῆλθε τὸ 1ον τρίμηνον τοῦ 1938 εἰς 108. Ἡ αὔξεις τῶν ἀποθεμάτων συνεπήγαγε τὴν μείωσιν τῶν τιμῶν, τὴν πτώσιν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῶν εἰσαγωγῶν τῶν χωρῶν ἐξαγωγῆς πρώτων ὑλῶν. Ὁ δείκτης τῆς παγκοσμίου βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἀπὸ 106,5 κατὰ τὸ 2ον τρίμηνον τοῦ 1937 κατῆλθεν εἰς 88,4 κατὰ τὸ 1ον τρίμηνον τοῦ 1938, αἱ τιμαὶ εἰς χρυσὸν ἀπὸ 48,5 (3ον τρίμηνον 1937) εἰς 47,5 (1ον τρίμηνον 1938) καὶ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον ἀπὸ 100 (4ον τρίμηνον 1937) εἰς 88 (1ον τρίμηνον 1938). Ὡς φαίνεται ἐκ τῶν δεικτῶν τούτων, ἡ ὑποστολὴ τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἀνεχαίτισε τὴν τάσιν διευρύνσεως τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων διὰ μέσου τῆς μειώσεως τῶν δασμῶν ὡς καὶ τῆς χαλαρώσεως τῶν περιορισμῶν καὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ συναλλάγματος.

Ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῆς ὑφέσεως ἐσημειώθη διὰ τῆς πτώσεως τῶν χρηματιστηριακῶν ἀξιῶν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1936 εἰς τὴν Ἀγγλίαν, κυρίως ὅμως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1937 εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ πτώσις αὕτη ὑπῆρξεν ὁ προάγγελος τῆς ὑποστολῆς τῆς δραστηριότητος τῆς Χώρας ταύτης, ἥτις φυσικὸν ἦτο, ὡς ἐκ τῆς σπουδαιότητός της εἰς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον τῶν πρώτων ὑλῶν, νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν οἰκονομίαν καὶ ἄλλων Χωρῶν. Ἡ ὕφεσις τῆς ἀμερικανικῆς οἰκονομίας ὑπῆρξεν ἐν τῷ συνόλῳ της πλεόν ἀπότομος καὶ πλεόν ταχεία ἢ κατὰ τὸ 1929, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἀνήκουν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν Κρατῶν, ὧν ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή δὲν εἶχεν ἐνταθῇ κατὰ τὸ 1937 εἰς σημεῖον ὥστε νὰ φθάσῃ τὴν τοῦ 1929. Τὸ ποσοστὸν τῆς πτώσεως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1937 μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1938 ἀνέρχεται εἰς 32 %.

Εἰς ἄλλα κράτη ἡ οἰκονομικὴ ὕφεσις ὑπῆρξε μικροτέρα (Ὀλλανδία, Γαλλία) ἢ ἀσήμαντος (Δανία), εἰς τινὰ δὲ μάλιστα, ὡς τὰ Βαλτικὰ καὶ τὰ Σκανδιναυικὰ κράτη ὡς καὶ τὴν Γερμανίαν δὲν παρετηρήθη κόπωσις τις τῆς οἰκονομίας των. Γενικῶς δὲ παρατηρεῖται ἀνομοιομορφία τις ἐν τῇ οἰκονομικῇ καταστάσει τῶν διαφόρων χωρῶν, ἀντιθέτως πρὸς τὴν κρίσιν τοῦ 1929, ἥτις ὑπῆρξε γενικὴ καὶ σχεδὸν ὁμοιόμορφος. Τοῦτο συμβαίνει, διότι ἡ μετὰ τὴν κρίσιν κατάστασις ὠδήγησε τὰ Κράτη εἰς λήψιν μέτρων, ἅτινα, ὡς οἱ περιορισμοί, ἡ πολιτικὴ τῆς αὐταρκειας, ὁ ἔλεγχος τοῦ συναλλάγματος, τὸ διευθυνόμενον νόμισμα καὶ ὁ ἐν γένει οἰκονομικὸς παρεμβατισμὸς, προλαμβάνουν ἐν τινι μέτρῳ τὰς ἀποτόμους διακυμάνσεις καὶ καθιστοῦν τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν σχετικῶς ἁρμόδιον ἐκ τοῦ κλονισμοῦ τῶν ξένων οἰκονομιῶν. Πάντως ὅμως, ἡ κάμψις τῆς οἰκονομίας μιᾶς μεγάλης Χώρας ἔχει καὶ σήμερον δυσμενῆ ἐξωτερικὸν ἀντίκτυπον καὶ δὴ δι' ὅσα Κράτη εἶναι ἀγοραστῆς τῶν προϊόντων των, ἀφοῦ ἡ μείωσις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῆς νοσοῦσης Χώρας προκαλεῖ, ὡς εἶναι φυσικόν, μείωσιν τῶν εισαγωγῶν. Οὕτω, τὸ Βέλγιον ὑπέστη ἀμέσως τὸν ἀντίκτυπον τῆς ὑφέσεως καὶ ἡ βιομηχανικὴ αὐτοῦ παραγωγή ἐμειώθη ἐντὸς ἐνὸς ἔτους κατὰ 20 %. Ἀλλὰ καὶ τὰς συναγωνιστρίας της ἐξαγωγικᾶς Χώρας ζημιοῖ ἡ διατρέχουσα κρίσιν Χώρα, καθόσον αὕτη προσφέρει μὲ χαμηλὰς τιμὰς τὰ προϊόντα της εἰς τὴν διεθνῇ ἀγοράν.

Ὅπως δὲποτε, διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους τῆς σχετικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν, ἡ ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 1937 σημειωθείσα κάμψις τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος δὲν ἐμφανίζει τὰ χαρακτηριστικὰ, τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς κρίσεως τοῦ 1929 οὐδὲ προεικάζει πιθανὴν διάρκειαν ὅσῃν εἶχεν αὕτη. Ἦδη δέ, ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 1938 διαθλέπει τις ἐνθαρρυντικὰ σημεία καὶ δὴ εἰς αὐτὰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Εἰς τὴν Χώραν ταύτην κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας ἀνέτιμήθησαν αἱ μετοχαί, ἠύξησαν αἱ τιμαί, ἀπερροφήθη σημαντικὸν μέρος τῶν στὸκ καὶ ἐδόθη σχετικὴ τις τόνωσις εἰς τὴν βιομηχανικὴν παραγωγήν. Εἰς τὴν εὐμενῇ ταύτην τροπὴν συνετέλεσαν καὶ τὰ ληφθέντα μέτρα ὑπὸ τοῦ Κράτους, ὡς τὰ δημόσια

ἔργα, αἱ πιστωτικαὶ διευκολύνσεις καὶ αἱ φορολογικαὶ μεταρρυθμίσεις. Ἀνάλογα μέτρα ἐλήφθησαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν ἄλλαις Χώραις.

Εἶναι, βεβαίως, πρόωρον ἰσχυρὴ νὰ κρίνῃ τις τὴν ἔκτασιν τῆς νέας ταύτης καταστάσεως, δὲν εἶναι ὅμως παράτολμον νὰ συναγάγῃ ὅτι ἡ ὕφεσις τοῦ 1937 - 1938 ἔχει περιωρισμένον τοπικῶς καὶ χρονικῶς χαρακτήρα.

II. Ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ.

Αἱ συντελεσθεῖσαι πρόοδοι εἰς τὸ πεδίον τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς κατὰ τὸ 1936, συνεχισθεῖσαι καθ' ὅλον τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 1937, μερικῶς μόνον ἀνεκόπησαν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος ἔτους. Ἐπισκοποῦντες ἀναλυτικώτερον τὰς κοινωνικὰς ἐκφάνσεις τῆς καταστάσεως παρατηροῦμεν:

α) Ἀνεργία. — Ἡ ἔντασις τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς συνετέλεσεν εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπασχολουμένων προσώπων, εἰς τρόπον ὥστε ὁ σχετικὸς δείκτης, τὸν ὁποῖον καταρτίζει τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἑργασίας, νὰ ἀνέλθῃ κατὰ τὸ 1937 εἰς ἐπίπεδα ὑψηλότερα τῶν τοῦ 1929. Τοῦτο ὅμως οὐδόλως σημαίνει ὅτι ἀπερροφήθη κατ' ἀναλογίαν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέργων τοῦ κόσμου, καθόσον ὁ ἐργατικὸς πληθυσμὸς, ὡς ἦτο φυσικόν, ἠὺξήθη ἐν τῷ μεταξύ. Τὸ ποσοστὸν τῶν ἀνέργων παραμένει εἰς πολλὰς Χώρας ὑψηλόν (π. χ. Ὁλλανδία 29 %). Καὶ ὅπου ἐμφανίζεται χαμηλόν (ὡς ἐν Γερμανίᾳ = 4,5 %), τοῦτο συμβαίνει διότι μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Χωρῶν, κληθὲν ὑπὸ τὰ ὅπλα ἢ ἀπασχοληθὲν εἰς καθήκοντα παραστρατιωτικά, δὲν ἐμφανίζεται οὔτε μεταξύ τῶν ἀπασχολουμένων οὔτε μεταξύ τῶν ἀνέργων. Ἐὰν δὲ ἀκόμη λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι σημαντικὸν ποσοστὸν τῶν ἐργαζομένων ἀπασχολεῖται εἰς τὰς πολεμικὰς βιομηχανίας, ἥτοι εἰς ἐργασίας μὴ μονίμου ὑποστάσεως, δικαιολογεῖ ἐν μέρει τὰς ἀνησυχίας τῶν ἀπαισιοδόξων.

Ἀλλὰ καὶ ἕτερος σπουδαῖος λόγος μᾶς ὑποχρεοῖ νὰ μειώσωμεν τὴν πρώτην ἐντύπωσιν, ἣτις δημιουργεῖται ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀναγνώσεως τοῦ δείκτου τῶν ἀπασχολουμένων. Πράγματι, ἂν ἀπασχολήθησαν κατὰ τὸ 1937 ὅσοι ἢ καὶ πλείονες τῶν τοῦ 1929, αἱ ὑπ' αὐτῶν πραγματοποιηθεῖσαι ὥραι ἐργασίας ὑπελείφθησαν κατὰ 10 % τῶν πραγματοποιηθεισῶν ὥρῶν κατὰ τὸ 1929 ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς μειώσεως τοῦ χρόνου διαρκείας τῆς ἐργασίας. Ἡ τοιαύτη πτώσις εἰς τὴν ἀπασχόλησιν ὀφείλεται κατὰ πρῶτιστον λόγον εἰς τὴν σημειωθείσαν ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 1937 κάμψιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ἣτις μάλιστα εἰς ὠρισμένα Κράτη (εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, τὴν Τσεχοσλοβακίαν καὶ τὴν Ὁλλανδίαν) προεκάλεσεν ἄμεσον καὶ αἰσθητὴν μείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπασχολουμένων.

Ἡ πτώσις ὅμως τοῦ παγκοσμίου δείκτου ἀπασχολουμένου προσωπικοῦ εἶναι ἔτι ἐμφανής κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1938. Οὕτω ἐνῶ ὁ δείκτης οὗτος ἀνῆρχετο εἰς τὰ 104 κατὰ τὸ 3ον τρίμηνον τοῦ 1937, κατὰ τὸ 1ον τρίμηνον τοῦ 1938 κατῆλθεν εἰς 96.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως, ἀφ' ἑνὸς ἐπεξετάθη εἰς τινὰς Χώρας ἡ ἀσφάλις τῆς ἀνεργίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπεζητήθη ἡ τοποθέτησις τῶν ἀνέργων εἰς νέας ἀπασχολήσεις, ὡς εἰς νέα δημόσια ἔργα. Οὕτω, ἐν Γαλλίᾳ ἀπεφασίσθη κατὰ Μάϊον 1938 ἡ διάθεσις 11.000 ἑκατομμυρίων φράγκων ἐντὸς διετίας διὰ δημόσια ἔργα καὶ ἐτέρων 10.000 ἑκατομμυρίων φράγκων ἐντὸς δεκαετίας. Ἑτερὰι Χῶραι λαβοῦσαι σχετικὰ μέτρα εἶναι αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι, ἡ Νότιος Ἀφρική, ἡ Αὐστραλία, τὸ Βέλγιον, ὁ Καναδᾶς καὶ ἡ Μεγάλη Βρετανία.

Ἐνῶ ὅμως ἡ ὑποστολή τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος προεκάλεσε τὴν μείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπασχολουμένων ἐργατῶν καὶ ἡ προσφορὰ αὐτῶν ὑπερέβη κατὰ πολὺ τὴν ζήτησιν, ἀντίθετος τάσις παρετηρήθη εἰς τὸ εἰδικευμένον προσωπικόν. Ἡ πολεμικὴ βιομηχανία ἐδημιούργησεν ἀσυνήθεις ἀνάγκας εἰς τεχνικὸν προσωπικόν μὲ κατάρτισιν καὶ πείραν δυσκόλως ἀπαντωμένας εἰς τοὺς προσφέροντας «εἰδικευμένην» ἐργασίαν. Ἀλλὰ καὶ γενικῶς, αἱ τεχνικαὶ πρόοδοι τῶν τελευταίων ἐτῶν ἀπαιτοῦν νέου εἴδους τεχνικὴν μόρφωσιν, πρὸς ἣν δὲν ἦσαν ποιοτικῶς καὶ ποσοτικῶς ἐπαρκεῖς οἱ «εἰδικευμένοι». Κράτη τινά, ὡς ἡ Γερμανία καὶ τὸ Βέλγιον, ἐζήτησαν καὶ ἔξω τῶν ἐθνικῶν συνόρων εἰδικευμένους ἐργάτας, πολλὰ δὲ Χῶραι, ὡς τὸ Βέλγιον, ἡ Ἀγγλία, αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς κλπ., εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ αὐξήσουν διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν τὰ ἔτη τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

β) **Μισθοί.** — Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάρρωσις ἐπέφερε γενικὴν αὐξήσιν τῶν πραγματικῶν μισθῶν, οἵτινες μάλιστα λόγω τῆς μειώσεως τῶν ὥρων ἐργασίας, ἀνῆλθον εἰς ἐπίπεδα ὑψηλότερα τῶν τοῦ 1929. Οὕτω, εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἐβδομάδος τῶν 40 ὥρων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν αὐξήσιν τῶν ὀνομαστικῶν μισθῶν προεκάλεσε ταχεῖαν αὐξήσιν τῶν πραγματικῶν ὁρομισθίων, καθόσον αἱ τιμαὶ τῶν ἐμπορευμάτων ἀνῆλθον ὀλιγώτερον. Ὡσαύτως, εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτεῖας ἡ αὐξήσις τῶν ὀνομαστικῶν ἡμερομισθίων, ὑπερέβασα τὴν αὐξήσιν τῶν τιμῶν, ἐπέφερεν αὐξήσιν τῶν πραγματικῶν μισθῶν κατὰ 33 % ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ 1929. Ἀντιθέτως, εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὴν Τσεχοσλοβακίαν ἡ αὐξήσις τῶν τιμῶν ὑπῆρξε ταχυτέρα καὶ ἐπέφερε μείωσιν μὲν τῶν πραγματικῶν ὁριαίων μισθῶν, ἀλλ' αὐξήσιν τῆς ἀπασχολήσεως. Εἰδικώτερον εἰς Γερμανίαν, οἱ μισθοὶ τοῦ 1937 ἀνῆρχοντο εἰς τὰ 79 % τῶν μισθῶν τοῦ 1929. Ἡ πτώσις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ κράτους, ὅπερ μεριμνῶν διὰ τὴν συγκράτησιν τοῦ κόστους παραγωγῆς καὶ τῶν κρατικῶν δαπανῶν (τὸ δημόσιον εἶναι ὁ μεγαλύτερος γερμανὸς ἐργοδότης, ἔχων ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξάρτησίν του ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τῆς παραγωγῆς) ἐπέβαλε διὰ νόμου τὴν στασιμότητα τῶν ὀνομαστικῶν ἡμερομισθίων.

Ἀξιοσημείωτος ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸ 1937 ἐπέκτασις τοῦ συστήματος τοῦ ἐλαχίστου ὀρίου ἡμερομισθίων εἴτε διὰ νόμων, εἴτε διὰ τῶν συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας, εἴτε τέλος διὰ τῶν ὑποχρεω-

τικῶν διαιτησιῶν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἄξια μνείας Κράτη εἶναι ἡ Ἀγγλία, ἡ Αὐστραλία, ἡ Νότιος Ἀφρική, ἡ Γαλλία, ἡ Γιουγκοσλαυΐα, ἡ Δανία, ἡ Ἑλλάς, ἡ Ἑσθονία, αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι, ὁ Ἰσημερινός, ὁ Καναδάς, ἡ Κούβα, ἡ Νέα Ζηλανδία, ἡ Νορβηγία, ἡ Ὁλλανδία, τὸ Περού, ἡ Πολωνία καὶ ἡ Τσεχοσλοβακία.

γ) **Διάρκεια ἐργασίας.** — Ἡ μείωσις τῶν ὥρῶν ἐργασίας, ὡς γνωστὸν, ὑπῆρξε γενικὸν μεταπολεμικὸν μέτρον τῶν Κρατῶν, ἅτινα διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπεδίωξαν ἀφ' ἑνὸς νὰ παράσχουν εἰς τὸν ἐργαζόμενον περισσοτέρας ὥρας ἐλευθέρας διαθέσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐλαττώσουν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνέργων. Ὁ τελευταῖος δὲ οὗτος λόγος, ἰδίως, προεκάλεσε καὶ τὴν υἱοθέτησιν ὑπὸ τινων Κρατῶν τῆς 40ώρου ἐργασίας. Ἀλλ' ἐνῶ κατὰ τὸ 1936 ἡ ἑβδομάς τῶν 40 ἐργασίμων ὥρῶν ἐθεσπίσθη ὡς γενικὸς κανὼν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν, κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος οὐδεμία τοιαύτη καθολικὴ μείωσις τῶν ὥρῶν ἐργασίας ἐσημειώθη. Σποραδικὰ τινὰ μόνον διατάγματα ἐλαττώσεως τῆς διαρκείας τῆς ἐργασίας ἐδημοσιεύθησαν εἰς ὠρισμένας Χώρας (Βέλγιον, Αὐστραλίαν, Μεξικόν, Ὁλλανδίαν καὶ Πολωνίαν), ἀφορῶντα εἰς ὠρισμένας κατηγορίας μισθωτῶν. Ἡ τάσις ὡς πρὸς τὰς ὥρας ἐργασίας κατὰ τὸ 1937 ὑπῆρξε μᾶλλον εὐνοϊκὴ διὰ τὴν αὐξησίν των. Ἐκτὸς τῶν ἐν πολέμῳ εὕρισκομένων Χωρῶν (Ἰσπανία, Ἰαπωνία) καὶ ἄλλαι Χῶραι, λόγῳ τῆς ἀνάγκης νὰ συγκροτήσουν ταχέως τὸν πολεμικὸν των ἀνεφοδιασμόν, ἠῤῥησαν τὰς ὥρας τῆς πραγματικῆς ἀπασχολήσεως (Γερμανία) ἢ ἀνέβαλον τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματός των διὰ τὴν μείωσιν τῶν ὥρῶν (Ἀγγλία, Σκανδιναυικὰ κράτη, Ἑλβετία). Τὴν μεγαλυτέραν διάρκειαν ἐργασίας ἐφαρμόζει, πάντως, σήμερον ἡ Ἰαπωνία, ὅπου αἱ ὥραι τῆς πραγματικῆς ἡμερησίας ἐργασίας ὑπερβαίνουν κατὰ κανόνα καὶ τὰς δώδεκα.

Αἱ πολεμικαὶ παρασκευαὶ μόνον κατὰ τὸ θέρος ὑπηγόρευσαν εἰς τὸ Γαλλικὸν κράτος νὰ λάβῃ μέτρα τινὰ προσωρινῆς ἀναστολῆς τῆς ἐφαρμογῆς τῆς 40ώρου ἑβδομάδος, καθόσον εἰς τὴν Χώραν ταύτην ὁ ρυθμὸς τῶν ἐξοπλισμῶν ἀπὸ μακροῦ ἔβαινε κανονικῶς καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ὑπῆρξεν ὡς ἀλλαχοῦ ἀνάγκη ἀποτόμων μεταβολῶν. Ἡ ἑβδομάς τῶν 40 ὥρῶν, ἣτις εἶχεν ἐπεκταθῇ εἰς πλείστας κατηγορίας μισθωτῶν κατὰ τὸ 1937, δὲν ἐφάνη δώσασα τὰ εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἐξ αὐτῆς ἀνεμένοντο. Τοῦτο ὁμῶς λόγον ἔχει τὴν κακὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συστήματος, τὰ γενικὰ οἰκονομικὰ ἐμπόδια καὶ τὴν μὴ ἀποδοχὴν τοῦ συστήματος, ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστριῶν Χωρῶν. Ἐπομένως, δὲν εἶναι λογικὸν νὰ συναγάγῃ τις δυσμενὲς συμπεράσμα, ἀφοῦ ἡ 40ωρος ἑβδομάς ἐφηρμόσθη εἰς περιβάλλον, ὅπερ ἠμπόδισε τὴν ἀπρόσκοπτον ἐκδήλωσιν τῶν συνεπειῶν της. Ἀντιθέτως, ἡ ὅλη ἐξέλιξις πείθει ὅτι ἡ σημειωθείσα γενικὴ στασιμότης εἰς τὸ ζήτημα τῆς διαρκείας τῆς ἐργασίας εἶναι φύσεως προσωρινῆς καὶ ὅτι ἡ ἔτι περαιτέρω βιομηχανοποίησις θέλει ἐνισχύσει τὴν τάσιν τῆς μειώσεως τῶν ἐργασίμων ὥρῶν.

Διὰ τοὺς αὐτοὺς ὥς ἄνω λόγους μικραὶ ἐπίσης εἶναι αἱ πρόοδοι ὥς πρὸς τὰς μετ' ἀποδοχῶν ἐργατικὰς ἀδείας. Αὐταὶ κατὰ τὸ 1937 ἐπεξετάθησαν εἰς τινὰς κατηγορίας ἐργαζομένων κυρίως εἰς τὴν Γερμανίαν, τὸ Βέλγιον, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν.

δ) **Κοινωνικὴ ἀσφάλις καὶ πρόνοια.**— Ἀντιθέτως πρὸς τὴν παρατηρηθεῖσαν ὕφεσιν εἰς τὴν ἀπασχόλησιν, τοὺς μισθοὺς καὶ τὴν μείωσιν τῶν ὥρων ἐργασίας, οὐδεμία ἀνακοπὴ προόδου ἐσημειώθη εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις. Αἱ ἐφαρμόζουσαι τὸν θεσμόν τοῦτον Χῶραι ἐπανῆλθον εἰς τὰ κανονικὰ αὐτῶν ἐπίπεδα εἰσπράξεων καὶ παροχῶν παρὰ τὴν μεσολαβήσανσαν κρίσιν, ἥτις τοσοῦτον τὰς ἐπληξεν, πολλὰ μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἐπραγματοποίησαν κατὰ τὸ 1937 ἔσοδα μεγαλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔτος.

Τὰ νέα βήματα πρόδου, ἅτινα ἐσημείωσαν αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις ἀνὰ τὸν κόσμον, εἶναι κυρίως: ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀσφαλίσεως ἀσθενείας εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, Κράτη τινὰ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς κλπ., ἡ ἐξάπλωσις τῆς ἀσφαλιστικῆς προστασίας εἰς τοὺς ἀγρότας καὶ τοὺς αὐτοτελῶς ἐργαζομένους βιοτέχνους, ἐπαγγελματίας καὶ μικροὺς καλλιεργητάς (ὥς ἐν Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Ἑλλάδι κλπ.) καὶ ἡ ληφθεῖσα πρόνοια ὑπὲρ τῶν ἡλικιωμένων μισθωτῶν, ὧν ὁ ὄγκος διὰ λόγους τεχνικοὺς καὶ δημογραφικοὺς πιέζει πλέον ἢ ποτέ. Ἀξιόλογα εἶναι τὰ σχετικὰ μέτρα, ἅτινα ἐλήφθησαν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὴν Βραζιλίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Νορβηγίαν, τὴν Δανίαν, τὴν Φιλανδίαν καὶ τὴν Γιουγκοσλαυίαν.

Τέλος, πανταχοῦ σχεδὸν τοῦ κόσμου, τὸ ζήτημα τῆς εὐθηνῆς καὶ ὑγιεινῆς κατοικίας καὶ τὸ ζήτημα τῆς διατροφῆς μελετῶνται ἐπισταμένως, διότι ἀναγνωρίζεται ὅτι ἄνευ αὐτῶν τὰ λοιπὰ κοινωνικὰ μέτρα εἶναι ἀτελεσφόρητα.

* * *

Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ κοινωνικὴ πρόοδος κατὰ τὸ 1937 δὲν εἶχε τὴν ζωηρότητα τῶν προηγουμένων ἐτῶν. Αἱ πολεμικαὶ παρασκευαὶ συνεκέντρωσαν περισσότερον τὴν προσοχὴν τῶν Κρατῶν ἢ ἡ περαιτέρω βελτίωσις τῆς θέσεως τῶν ἐργαζομένων. Ἡ ζήτησις ὅμως προϊόντων ἐκ μέρους τῶν εὐρωπαϊκῶν Χωρῶν ἐτόνωσε τὴν οἰκονομίαν τῶν ἔξω τῆς Εὐρώπης Κρατῶν καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν πραγματοποίησιν σχετικῆς κοινωνικῆς ἀνεξίτητος αὐτῶν.

Σ. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ :— 1) Revue de la Situation Economique Mondiale de la Société des Nations (1937—1938).— 2) Rapport du directeur du Bureau International du Travail (1938).— 3) Annuaire Statistique de la S. D. N. (1937—1938).— 4) Rapport du Comité financier de la S. D. N. : Quelques observations sur la situation générale (juillet 1938).— 5) Institut de Statistique de l'Université de Paris et c. : L'Activité Economique (4e Année N° 14—31 juillet 1938).— 6) Α. Κυρκιλιτση. Ἡ Παγκόσμιος Οἰκονομία κατὰ τὸ ἔτος 1937. (Ἐπιθεώρησις Κοιν. καὶ Δημ. Οἰκονομικῆς (1938 τεύχος Α').— 7) Σ. Ἀγαπητίδου. Ἡ Παγκόσμιος οἰκονομικὴ δραστηριότης (Ε.Κ.Δ.Ο. 1937 τεύχος Γ').